

SODOBNI PROBLEMI

SLOVENSKA SREDNJA ŠOLA IN NACIONALNA VZGOJA

Razvoj šolstva in vzgoje pri Slovencih nima zgodovinsko samostojne in samosvoje oblike kakor pri narodih, ki so živeli politično svobodno. Kulturna neizrazitost in nesamostojnost našega vzgojnega delovanja v šoli je razumljiva. Niti organizacijsko niti kulturno vsebinsko ali celo duhovno se naša srednja šola ni mogla ubraniti raznih tujih narodnih vplivov. Še slabše je bilo s slovensko ljudsko šolo, čeprav bi se to morda zdelo marsikomu drugače, ker smo imeli pač več slovenskih ljudskošolskih učiteljev kakor pa slovenskih srednješolskih profesorjev. S te plati naše šolstvo še ni raziskano, saj nam je njegov pomen sploh še vedno precej nejasen in nepoznan, kar pač priča o naši precejšnji površnosti. Pozna se nam, da predolgo časa nismo imeli niti lastnega višjega šolstva niti univerze. Vprašanja kulturne politike se zaradi takih razmer nikakor niso mogla načeti, kaj še pravilno in plodno rešiti. Naša vzgojeslovna teorija in praksa sta prav v teh vprašanjih očitno zaostajali na primer za nemško in češko pedagogiko. Kakor se je slovenska vzgojna metodika razvijala zavisno od tuje pedagoške vede — in se zaradi tega izoblikovala v zgolj prazno snovno didaktiko — tako je vse naše vzgojeslovje doslej hiralo na tem, da ni našlo poti v smeri slovenske kulturne vsebine in oblike, ki nam jo nudijo v vsem obsegu naša zgodovina, literatura, znanost, kultura in socialne potrebe.

Nizkemu stanju našega vzgojeslovja primerno je naše sedanje šolstvo in ni dvoma, da zaostaja v marsičem za vzorno sodobno šolo in za zahtevami nove družbe. Predvsem se zdi, da še ni dovolj ugotovljena in upoštevana resnična kulturna podstava naše ljudskošolske in srednješolske vzgoje, kar v bistvu tudi vpliva na njen splošni razvoj. Te stvari se prav za prav le polagomaboljšujejo. Analitično ugotovitev kulturnega vsebinskega temelja in zavestno določitev nadaljnjih vzgojnih smernic bi moral zahtevati od vzgojeslovca že njegov kulturno-zgodovinski vidik in njegov praktični pedagoški poklic, ki ga izvršuje.

Dosedanji razvoj vzgojeslovja pri nas se giblje v zadnjih letih dejansko v smeri bolj ali manj znanstvene izpopolnitve. Nič pa ne more bolj škodljivo vplivati na naš kulturni napredek, kakor nekatere izrazito škodljive zmote in napake na področju našega vzgojeslovja.

I

Med bistvenimi posebnostmi vse slovenske vzgojne teorije se odražata najmočnejše dve njeni tangenti: politična in verska. Namesto kulturno narodne se je izražala zgolj politično narodna podstava, namesto lastne, etično določene metodike — moralka, medtem ko so ostale v njej skoraj vse druge življenjske in idejne komponente bolj ali manj nedoločene in neizražene.

Na ta nasprotja naše vzgoje in naših stremeljenj nas vsak dan spominjajo različni tovrstni pojavi med našo inteligenco, ki je duševno dorasla in se izšolala še v nekdanji Avstriji. V zadnjem času nam to še prav jasno dokazuje dovolj klavrní spor, ki je nastal ob najnovejših slovenskih čitankah za 1. in 2. razred srednjih šol. Vsa ta nasprotja pa so se najjasneje izrazila v lanskem

predavanju ljubljanskega profesorja *Vincenca Marinka*, ki ga je letos objavil v „Glasniku jugoslovenskog profesorskog društva“ v Beogradu pod naslovom „O nacionalni vzgoji“.¹

Avtor je sicer posvetil svoje razmišljanje vsem srednjim šolam v Jugoslaviji, vendar govori zlasti o srednjih šolah na Slovenskem. Zato se moramo pri tem članku tem bolj ustaviti in ga kritično pregledati. Profesor Marinko ni dejansko posegel v vsebinsko in idejno stran problema o nacionalni vzgoji niti v njegovo res znanstveno problematiko, marveč le vsakdanje ugotavlja, da nam je nacionalna vzgoja nujno potrebna in da je doslej pri nas še ni bilo v takem obsegu in na tak način, kakor si avtor to sam predstavlja. Po njegovem mnenju se v Sloveniji vedno bolj kažejo separatistični znaki, pred katerimi svari svoje tovariše profesorje, dijaštvo in zlasti — kar izzveni nekoliko naivno — državno prosvetno upravo.

Kaj torej trdi profesor Marinko v tem članku in kakšne so njegove teze?

Predvsem ugotavlja, da se je navdušenje današnje mladine za našo novo državo po desetih letih znatno ohladilo in poleglo. Razne disciplinske preiskave po gimnazijah so mu posledica „kulturne preorientacije“. „Številni prevodi iz tujih jezikov v prvi in drugošolski čitanki“ pa po njegovem prepričanju „to orijentacijo prav močno podčrtavajo“. Nadalje izjavlja, da je ljubezen do domovine „zamenilo nekako megleno navdušenje za nove smeri brez konkretnega cilja, brez prave morale in zdrave idejne vsebine“. Vprašuje se, „koliko nezdrave razmere na univerzi kvarijo našo srednješolsko mladino, koliko pa pomanjkljiva državljanska vzgoja v srednji šoli vpliva na dotok slabih elementov na univerzo“.

„Ali naša mladina ni žrtev svoje sredine?“ se vprašuje.

„Ob prevratu“, trdi, „ni bilo niti enega slovenskega profesorja, ki bi ne bil jugoslovensko orijentiran.“ Pozneje pa „je naš vzgojni sistem v srednji šoli, kar odkrito povejmo, popolnoma odpovedal... ona ni sposobna, da jo (mladino) navduši za tiste ideale, ki bi morali goreti v srcu vsakega jugoslovenskega državljanca.“ — „Ugled našega stanu in dobrobit države zahteva, da poiščemo sredstva in način, da se s starim šlendrijanom v naši srednji šoli pomete in vzgoja naše srednješolske mladine postavi na soliden in edino mogoč temelj.“ — K vprašanju, „na katerih načelih mora sloneti nacionalna vzgoja v naši državi“, odgovarja, „da mora šola mladino seznanjati s tistimi resnicami, ki stoje izven vsake diskusije. — *Prva in največja teh resnic je, da smo Slovenci, Srbi in Hrvati en narod.*“² Dokazati se to seveda ne da“, sam javno priznava, vendar kljub premnogim nasprotnim dokazom zagovarja svojo neznanstveno domnevo. „Dr. Krek je rekel: ‚Pomni Slovenec, Srb, Hrvat, da si sin enega slovanskega naroda na jugu Evrope, da ti spomina na to enotnost ne more vzeti nihče, ako si ga sam ne daš vzeti.‘ (Slovenec, 7. septembra 1917.) To prepričanje je tedaj zaklad, ki ga je treba čuvati. V naši državi, ki je še mlada in nima še močnih tradicij, je to edini trdni temelj, na katerega moremo postaviti narodno vzgojo naše mladine. Vzgjati jo moramo tedaj duhu državnega in narodnega jedinstva.“ — „Ako to tezo rušimo, rušimo solidna tla, na katerih stojimo, in odpiramo široka vrata vsaki demoralizaciji, katere končna posledica mora biti razsulo in uničenje naše rase (!).“

¹ Knjiga XIV, sveska 5, januar 1934.

² Podčrtala pisca.

Zato zahteva glede novega zakona o srednjih šolah, da „se mora postaviti (vanj) jasna določba“ o tem njegovem predlogu. — „To bo onemogočilo v bodoče vsako nejasnost glede smeri, v kateri se mora gibati vzgoja v srednjih šolah.“ — Predlaga skupno sodelovanje pri ustvaritvi metode vzgojnega dela. „Določi naj se že enkrat,“ vzklika precej naivno, „ali treba pisati Jugoslovan ali Jugosloven“ itd.

„Pouk slovenskega jezika je tisti stožer, okrog katerega se vrtil glavni del vzgoje v naših srednjih šolah“, piše nadalje. — Zato očita sestavljalcem slovenske čitanke, „da gospodje obenem z ljubeznijo do rodne grude ne občutijo potrebe in ne znajo najti načina, da vzbude v mladih srcih ljubezen do velike domovine — Jugoslavije, ki je naša skupna mati, kateri mora tudi slovenstvo kot kulturna sila predano služiti“. — Ugotavlja, da slovenskemu jeziku ne prete več nevarnosti, ki so mu grozile v Avstriji in „ki prete slovenskemu jeziku onstran naših državnih meja“. Misli, „da je bilo neobhodno potrebno... dodati potreben komentar in podatke, na podlagi katerih bi strokovni učitelji mogli dokazati, da je strah za obstoj slovenskega jezika v Jugoslaviji popolnoma neupravičen in da izvestni krogi ta strah širijo samo zato, „da bi v mladini izpodkopali vero, da je edini zaščitnik slovenstva naša država“. — Dalje zahteva s pomočjo citata iz Frana Levstika: „Slovensko in hrvaško narčeje“ itd., da se mora po načelih njune harmonije urediti pouk slovenskega jezika:

„Naloga prosvetne uprave je, da v sporazumu s profesorskim društvom izda natančna navodila, da se od Frana Levstika postavljeno načelo uveljavi in vse nasprotno razlage in teorije v šoli onemogočijo.“ — Tudi kaj je pretirani separatizem, „naj se natanko določi, da ne bo nesporazumljenj“. — „Zelo važno je vprašanje, kako se v višjih razredih gimnazije predava zgodovina slovenskega slovstva.“ — Kajti: „*Separatistični pokret sloni idejno, tako trdijo njegovi pristaši, na pristnem, nepokvarjenem, čistem slovenstvu, kakor so ga oznanjali Prešeren, Levstik in Cankar (ali je to res separatizem?). Posebno Cankar jim je heroj in glavni učitelj. V tem pa leži velika nevarnost. Po teh možeh namreč separatizem sega v šolo. Levstik, Cankar, Prešeren so šolski avtorji*“, modruje profesor Marinko. — „*Šolska mladina mora dobiti v roke tako slovstveno zgodovino, da bo krivo tolmačenje teh avtorjev v separatističnem duhu a priori nemogoče. Instrukcije za predavanje slovenskega slovstva in zlasti omenjenih partij morajo biti nedvoumne.*“¹

Za ureditev nacionalne vzgoje predlaga naposled uvedbo pismenih nalog z nacionalnimi témami in določitev, katerih tém se mora učitelj izogibati. V istem smislu predlaga načrt za govorne vaje. Nato izreče zahtevo:

„Pouk slovenskega jezika v naših srednjih šolah se mora preurediti tako, da bo dijak poleg potrebnega znanja slovenskega jezika in slovenskega kulturnega življenja dobil obenem tudi dobro državljansko vzgojo. Ta mora sloneti na potrebnem znanju temeljnih vprašanj in problemov, ki se tičejo naše države, socialnega in kulturnega razvoja vsega jugoslovenskega naroda kot celote. Cilj te vzgoje mora biti napraviti iz naše mladine etično s svoje sredine zrasle, zavedne jugoslovensko čuteče državljane.“

K temu pristavlja še nekatere nasvete in navodila, ki se mu zde izredno važna in nova, dasi ni v njih niti trohice resnično pedagoške pomembnosti.

¹ Vse podčrtala pisca.

Pouk slovenščine naj bi se po njegovem vršil v zvezi s srbohrvaščino, predlaga čitanje knjig tudi v cirilici, kar ni za dijake nikaka novost, ugotavlja, naj bi se vršila socialna vzgoja obenem z državljansko, nasvetuje pouk zgodovine in zemljepisa, izlete, filme, dijaška društva in tisk, sokolstvo, zvezo šole s starši in mnogo drugega. Vse to obširno delo pa naj bi rešil poseben odsek profesor-skega društva najprej v poedinih sekcijah.

II

Na prvi pogled vidimo, da si je profesor Marinko zamislil obširen, a neuporaben načrt, ki tudi nikakor ni nov, dasi odločno posega v vso srednješolsko vzgojo. Preozko gledanje na problem sodobne šole ga je zavedlo celó do nemogočih in nevzdržnih trditev. V njegovem predavanju se ista vprašanja ponavljajo in do neužitnosti razčlenjujejo, medtem ko si premnogih važnih vprašanj sploh ni zastavil, n. pr.: problema profesorjeve osebnosti, njegovega znanja in njegove vsestranske izobraženosti, problema znanosti in šole, socialnih in psiholoških vidikov sodobne šole, moderne pedagoške metode itd. Toda to ga nikakor ne moti, da ne bi zanosito trdil, da državljanske vzgoje v naši srednji šoli ni, da se mora tedaj uvesti in natančno predpisati.

V popolnem nasprotju s to jasno izraženo zahtevo pa je zgradba njegovega predavanja oprta na docela nejasne, nesodobne in neuporabne pojme o predmetih, ki jih obravnava, kar najbolj čutimo iz njegovih izvajanj in sklepov. Zgrešena je njegova obtožba slovenske srednje šole, napačno je pojmovanje vzgojnih metod, izmaličeno naziranje o naši srednješolski mladini, o slovenski „sredini“, o slovenskih kulturnih delavcih, pesnikih in pisateljih (Prešernu, Levstiku, Cankarju) in o življenjskih nalogah srednje šole.

Najlaže nam pojasni njegov odpor do slovenske mladine in vse njegove neupravičene obtožbe naslednje dijakovo pismo, ki ga avtor v članku navaja, a popolnoma napačno razlaga:

„Namen govora“, piše dijak, „Vam je bil, gospod profesor, da bi razgrnili pred nami, nadebudno mladino, dolgo pot naše ‚mile domovine‘ od njenega rojstva preko krvavih in ‚s kostmi zaznamovanih meja‘, vse tja do današnjih in bodočih dni, ter zanetili v nas ljubezen in vero vanjo, da bi jo vzljubili in se jo oklenili kakor dete svoje matere. To ste nameravali, a žal tega niste dosegli. Zaman je bil Vaš trud... Vi ste Jugoslovan od nog do glave. In to še nič slabega ni. Samo dovolite mi vprašanje, kaj je prav za prav pojem Jugoslovana. Meni je silno nejasna ta stvar. Poznam sicer Srba, kakor n. pr. Karadžića, poznam Hrvata, recimo Šenoo, in poznam tudi Slovenca, kakor je bil naš Prešeren in Cankar; ne poznam in ne morem pa doumeti bistva Jugoslovana. Oh, ko bi mi mogli razjasniti ta problem, do smrti bi Vam bil hvaležen. Čakajte, nekaj se mi svita, ali ni morda s tem tako: Če bi n. pr. Karadžića, Šenoo in Cankarja združili, to se pravi, da bi jih zbasali pod eno novo kožo, ali ne bi dobili potem telo Jugoslovana? Gotovo! Samo kaj nam pomaga organizem brez duha, brez življenja. Kje dobiti sedaj še jugoslovansko dušo, da bi jo vtaknili temu novemu stvoru? O nesmrtni bogovi olimpijski! Ko bi nam odkrili to globoko skrivnost! Zame in še za marsikoga je problem rešljiv, ker ga sploh ni. Ali Vam na žalost ni rešljiv, Tavate kakor slepec v temi in ostajate za nami. Smilite se mi. Ali glejte, nam se mudi, nas kliče življenje in tisočero smeri, zato ne moremo z Vami. Postarali ste se, umrli boste, Vi navdušeni Jugoslovan!

Gospod profesor! Grdo ste oskrnili sebe in svoje ljudstvo s svojim govorom. Kakor bi ne videli prežalostnih razmer, ki vladajo v naši svobodni Jugoslaviji, kakor bi ne videli sramote, ki jo delate šovinisti pod krinko bratstva.

Morda pa tudi niste toliko zaslepljeni in Vam je jasno njih početje. Zakaj ste tedaj prevzeli to stvar? Saj razumemo, da se danes ne sme povedati, kar nosi človek v srcu. Ali zakaj se navdušujete za prazno, obžalovanja vredno početje? Žalostno naivno je donel Vaš klic po razširitvi duševnega obzorja do vseh mejnikov naše države. Ako bi naše obzorje in naš pogled ne segal dalje kakor do Ovčjega polja in do Črnogorskih brd, pomilovanja vredni bi bili.

Gospod! Verjemite, mladini 20. stoletja, ki si tare pot iz starega v nov svet, ni treba omejenih in zastarelih kažipotov; ona si je na jasnem in ve, kam vodi njenega življenja pot.

Nekaj ste sicer slutili, ko ste postavili tezo treh samostojnih narodnih stebrov, ki jih naj družijo venec bratstva, ali to je bila le neznatna iskrica, ki ste jo hipoma pogazili z brezciljno jugoslovansko propagando.

O, ko bi se zavedali, kaj se je godilo takrat v naših dušah, ko ste krilili in vpili pod podobo Nj. Veličanstva, stopili bi pohlevno z odra in se pogreznili v zemljo, da bi Vas ne videli ne mi, ne ta žalostna domovina nikdar več.

Pa čemu dalje? Sklenem rajši. Svetoval bi Vam pa, da vzamete ob priliki v roke knjigo ‚Cankarjev zbornik‘ in tam boste našli problem jugoslovanstva rešen, kakor ga je bil rešil Cankar.

Moje ime Vas itak ne zanima. Sem pač eden izmed stoterih, ki so bili navzoči pri Vašem govoru.

Z odličnim spoštovanjem Vaš mladi, na novo prikrojeni Jugoslovan ali bolje le Slovenec!“

To pismo nam dovolj jasno izpričuje, da je teza profesorja Marinka, češ, da je naša mladina sovražna državi, „da ljubezen do domovine v naši mladini nima več prave vsebine“, da je „razvoj Hrvatov in Srbov v naši državi ne zanima“, da se ji „zdi poniževalno pogledati na jug do Ovčjega polja in Črnogorskih brd“, popolnoma iz trte izvita, brez repa in glave. Pač pa objektivni bravec iz navedenega pisma prav dobro razbere, da se dijak predvsem bori proti predavateljevemu omalovaževanju slovenske zemlje, kulture in preteklosti, proti njegovemu neslovenskemu stremljenju, da bi ubil mladini prvobitno ljubezen do tega, kar je slovenska mati v mukah in trpljenju dobojevala in nam zapustila, skratka — proti njegovi miselnosti. Iz pisma tudi spoznamo, da dijak nikakor ne sovraži naše države, da je ne zapostavlja ali celó prezira, kakor trdi profesor Marinko, ampak da se le upira zgrešenemu načinu govora, s katerim je predavatelj dosegel v mladih dušah odločen odpor namesto soglasja.

Na takem napačnem presojanju naše mladine je tedaj s precejšnjo zagrejenostjo zgradil V. Marinko svoj spis o nacionalni vzgoji in o slovenskem separatizmu. Zato je od vsega početka razumljivo, da se avtor nikakor ni mogel povzpeti do tiste objektivnosti in mirnosti, ki sta za obravnavanje tako perečih kulturnih problemov potrebni. Vsi njegovi napadi na miselnost mladine, vsa obsojanja slovenstva, podcenjevanja naših kulturnih naporov, vse napačne razlage slovenskih pisateljev so plod neke apriorne samovoljnosti, odraz nepoznanja najosnovnejših kulturnih dejstev, so kratko in malo popolnoma brezpomembno in brezplodno početje.

S svojim neupravičenim in nepodprtim napadom na najnovejšo slovensko čitanko¹ pa je profesor Marinko dokazal, kako si samovoljno in brez dokazov upa zmanjševati pedagoški pomen šolskih knjig, ki so bile sestavljene po najnovejših znanstvenih načelih. Pisec predavanja svojevoljno ugotavlja, da v čitankah ni nič poskrbljeno za državljansko vzgojo, da čitanka „namreč širše domovine absolutno ne pozna in tudi ničesar ne stori, da bi jo dijaki poznali“, da utrjuje celo napačne pojme o domovini, vojni in da je nepravilno kulturno usmerjena.

Te hude in neosnovane očitke lahko zavrremo z jasno in nepristransko kritiko. Predvsem je izmišljena teza profesorja Marinka, da čitanki ne poznata širše domovine in da molčita o vsem, kar bi vzbujalo ljubezen do naše države. Poleg pesmi „Bože pravde“ in „Lijepa naša domovino“ obsega „Slovenska čitanka“ za prvi razred srednjih šol še osem spisov, ki so izrazito domoljubnega značaja, in sicer: B. Nušiča „Kralj Peter se vozi z volički“, črtico „Kralj Peter v albanskih gorah“, narodno „Sv. Sava blagoslavlja“, J. Veselinovića „Stanka sprejmo med hajduke“, F. Milčinskega „Kraljevič Marko in Ali aga“ in „Obhajilo kraljeviča Marka“, I. Dolenc „Po zraku iz Zemuna v Zagreb“ in še J. Strossmayerja zanositi spis „O domoljubju in narodnem edinstvu“. Razen tega prinaša čitanka še prevode iz Domanovića, Nazora in Obradovića. Na isti način so prireditelji sestavili čitanko za drugi razred, kjer so ponatisnili poleg prevodov iz Čorovića, Kumičića in Pupina še B. Sarie popis mesta Stobi in vrsto domoljubnih pesmi in črtic (Gregorčič „Soči“, A. Res „Izgnanci“, N. Velikonja „Amerikanci“), ki opozarjajo mladino na brate onkraj naših mej in v daljni Ameriki. Ob pesem Otona Župančiča „Kralj Matjaž“ so sestavljavci postavili naslednja vprašanja, ki povsem pobijajo tezo profesorja Marinka: „Na katerega drugega narodnega junaka spominja Kralj Matjaž? Tudi Marko bo vstal — po narodni pesmi. Mar nista oba že vstala? Mar si nista podala rok? Kaj je bil posledek njunega vstajenja? — Kraljevič Marko in Kralj Matjaž vtelešenje stoletne vere v osvoboditev domovine!“

Ali ni v teh vprašanjih dovolj domoljubnih misli? Ako vrhu tega tudi pomislimo, da se uči naša mladina poleg materinega jezika posebej še srbohrvaščine in bere tekste v originalu; da se pri zgodovini in zemljepisu podrobno seznanja z našo zgodovino in našimi kraji, da posluša med šolskim letom razna predavanja o naših velikih možeh, ali ni v vsem tem dovolj domoljubne vzgoje, ki je vse več vredna kakor prazno in puhlo patetiziranje? Poleg tega pa bi moral profesor Marinko vedeti, da se v naši državi, razen v Sloveniji, nikjer oficialno ne poučuje slovenski državni jezik in da se v srbohrvaških čitankah kaj malo zrcalita naša zemlja in naša literatura. V čitanki („Čitanka sa gramatikom“) dr. M. Pavlovića za drugi razred srednjih šol, ki se začneja s spisom V. Karadžića „Srbski(!) književni jezik“ in z odlomkom iz Belića „Vuk Karadžić i naš književni jezik“ (!), je le nekaj slovenskih pesmi (Gregorčič, Jerajeva, Župančič, Stritar, Kette), a nobenega spisa o Sloveniji, o naši kulturi in zgodovini. Prav tako je le delno zastopana naša literatura, n. pr. v „Čitanki za srednje šole“ (II. razr.) J. Prodanovića, in sicer s pesmimi V. Vodnika, Gregorčiča, Župančiča, Jenka, Ketteja, Fr. Levstika in

¹ „Slovenska čitanka in slovnica“, sestavili dr. A. Bajec, A. Sovrè, dr. M. Rupel, J. Šolar. I. 1931, II. 1932 v Ljubljani.

Stritarja. Ker se v srbohrvaških šolah ne uporablja nikaka posebna slovenska čitanka in slovnica, je to kaj malo in prav za prav tudi neuporabno, če pomislimo, kako malo srbskih profesorjev obvlada slovenski jezik.

Iz tega razvidimo, da so se prireditelji „Slovenske čitanke“ jasno zavedali svojih dolžnosti, da so skrbno in vsestransko zasnovali njen vsebinski obseg in da so prav spretno izvršili svojo težavno nalogo. Ob umetniške pesmi in jezikovno dovršene spise iz slovenske literature so uvrstili tekste iz srbohrvaščine in nato pridejali še nekaj dovršenih prevodov iz svetovne književnosti, ki so dostopni obzorju mladega učenca. Le naivnež se more spotakniti ob teh prevodih iz tujih literatur, češ, da ustvarjajo anacionalno občutje, kajti vsak res široko razgledan profesor na srednji šoli bo v tem čitivu videl prav za prav le veliko pedagoško vrednoto za duševni razvoj mladega srednješolca. Ako pomislimo, kako slabo je naša mladina razgledana po svetu, ko konča srednje šole, kako ne pozna niti največjih literarnih osebnosti svetovnega slovstva, kako neznatno je tudi na primer njeno znanje francoščine in raznih drugih jezikov, ali si potem še upamo obsojati čitanko, ki nudi nižješolcu v dovršeni materinščini vsaj nekaj neznatnih drobcev iz svetovne kulturne zakladnice? Vsakdo mora priznati, da v teh kratkih berilih ni nikake ovire za pravilno vzgojo naše mladine, ki bo šele tedaj v resnici nekaj pomenila za našo državo, kadar bo *temeljito izobrazena*, ne pa dotlej, dokler bo plitka in brez vsakega resnega znanja.

Izvajanja V. Marinka so tedaj v tej smeri popolnoma zgrešena in brez vsakega pomena. Še usodnejše pa je za njegovo razpravo napačno razlaganje zgodovinskih dejstev, ki ga je naposled privedlo do tega, da vidi v skrbi za slovenski jezik in slovensko kulturo državi nevaren pojav — separatizem. Vse obsodbe vredno je zato zlasti njegovo omalovaževanje slovenske kulture, kar se kaže v tem, da označuje slovensko miselnost, ki je zrasla na trdnih temeljih slovenskega duha, preteklosti in sedanjosti, z izrazom „separatizem“. Ali se morda res ne smemo več svobodno navduševati za naše velike može, ki so nam ustvarili slovenski jezik, pesem, povest, znanost in idejo, ki so ponosno branili našo narodnost pred močnimi germanskimi napadi; ali morda res ne smemo več ljubiti naše, s premnogimi solzami namočene in s krvjo neizmernega trpljenja pognojene zemlje, ne da bi nam kdorkoli med nami svojevoljno očital ozkosrčni separatizem? Ali ni vnebovpijoč greh, da se slovesne Cankarjeve besede o naši slovenski domovini, o domači zemlji, ki jo mora vsak resnični Slovenec ljubiti iz srca, danes trgajo iz šolske čitanke kot bogokletna, „separatistična“, izdajalska beseda? Kdo izmed resno izobrazenih slovenskih mož more v svobodni Jugoslaviji to dejanje brez sramu zagovarjati?

Ali V. Marinko res misli, da ni nikjer več nevarnosti za obstoj slovenskega jezika? Ali ne vidi odtrganih slovenskih pokrajin, o katerih celó sam govori, kadar se mu zdi ugodno za njegovo dokazovanje? Da ne omenimo niti onih, ki z napačnim pojmom o državi očitajo Slovencem že od prvega dne separatizem že zato, ker so si ustvarili svojo univerzo in ker še niso opustili slovenskega jezika. Ali se mu zdi čudno, da se tako hudo prizadeti narod v novi državi trdno oklepa svojega jezika in svoje kulture? Le človek, ki ne vidi nič drugega, nego razlike pokrajin in njih tradicije, ne more razumeti narodnega razvoja Slovencev in vseh južnih Slovanov. Še danes ne more doumeti tega, da se narodnostna enota v boju z modernimi sovražnimi narodi mora za svoj ob-

stanek organizirati in boriti kot narod, ne pa kot pokrajina. Takšen človek tudi ne more dojeti našega narodnostnega kulturnega razvoja v sedanji Jugoslaviji. Njegovo pojmovanje socialnega okolja ali „sredine“, v kateri živi slovenska mladina, je neenotno in nelogično. Nekje trdi, da je mladini ta „sredina“ nevarna, drugje pa se sklicuje nanjo in zahteva etično iz te sredine zraslih državljanov. Ali res misli, da se sredina ustvarja kar tako po nekih umetnih, skrajno idealističnih zakonih ali še celo na željo posameznega ideologa?

Iz analize tega predavanja, ki pa v „Glasniku jug. prof. društva“, žal, ni bilo v celoti objavljeno (izpadel je zlasti njegov napad na slovensko univerzo), vidimo, da si uredba vzgoje v naši srednji šoli ne more obetati nikakih resničnih koristi od nazorov in načel, ki jih tako nelogično in skrajno enostransko zastopa profesor Marinko.

Avtor tega nestvarnega predavanja se ne bo smel prav nič čuditi, ako se bo problem državljsanske vzgoje „rešil pravilno“ brez njega in brez njegovih neuporabnih nasvetov. S tem prispevkom v zgodovini slovenske kulturne politike mu je uspelo zgolj to, da je naše srednješolsko učiteljstvo napačno označil in zahteval tudi stvari, ki zaslužijo odločno obsodbo.

Takšne ugotovitve in sklepe, kakršne nudi ta razprava o nacionalni vzgoji, je mogel povzročiti le pojmovni kaos v tujenarodni šoli vzgojenega prosvetnega delavca, kakršni so pač bili v Avstriji vsi slovenski uradniki in profesorji. Popolno pomanjkanje sociološke izobrazbe je zapustilo v nekaterih naših izobražencih iz te dobe namesto potrebnega znanstvenega raziskovanja narodne zgodovine in dobre volje za čimbolj objektivno, kulturno, moralno in socialno pojmovanje družabnih pojavov docela nesodoben nazor o razvoju človeka, narodov in države. V Jugoslaviji pa pomeni vsako nadomeščanje lastnega dela s tujimi posnetki in upravnimi navodili že neodpustljiv anahronizem.

Ivo Grahor in Anton Ocvirk.

UMETNOST V STISKI

Skoraj vsak dan beremo v dnevnikih, kako morí sedanja gospodarska kriza tudi naše oblikujoče umetnike, in prav tako pogostoma naletimo tudi na najrazličnejše predloge in nasvete, kako bi se dalo odpomoči temu zlu. Zlasti pišejo zadnji čas mnogo o skrbi ljubljanske mestne občine za upodabljaajoče umetnike in o njenih velikopoteznih načrtih.

Besed je mnogo, učinki pa so neznatni, oziroma uspehov sploh ni. Saj je vsako tako prizadevanje javnih ustanov, zlasti državnih ali samoupravnih oblastev, ki imajo le izjemoma res sposobne umetnostne svetovalce, po največ že vnaprej obsojeno na neuspeh. Okorni ustroj takih javnih teles, njihova vezanost na toge in neprilagodljive poslovne predpise jim jemlje sleherno možnost svobodnega poseganja v potek dogodkov. Razen tega nas uči tudi skušnja, da imajo javna oblastva le izredno poredkoma srečo pri takih podjetjih. Po navadi je vsa njihova morebitna pomoč neplodno uporabljena, brez koristi za tiste, katerim je namenjena, celo pa še za umetnost samo. Korist ima od takih oficialnih podpor skoraj brez izjeme — ljuba povprečnost.

Zato naj bi se vsako iniciativno delovanje teh ustanov kar najbolj omejilo, pač pa naj bi država in samouprave pokazale več dejavnega smisla in razume-